

Araştırma Makalesi

Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Türkiye Ekonomisine Katkılarının Makro Sosyal Hesaplar Matrisi ile Değerlendirilmesi

The Evaluation of The Contributions of Syrians Under Temporary Protection to The Turkish Economy With A Macro Social Accounting Matrix

<p>İsmail ÇATAKLI Doktora Öğrencisi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İktisat Doktora Programı ismail.catakli@icisleri.gov.tr https://orcid.org/0000-0001-5859-2967</p>	<p>Celal TAŞDOĞAN Prof. Dr., Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisat Bölümü celal.tasdogan@hbv.edu.tr https://orcid.org/0000-0002-8626-8862</p>
---	---

Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
19.02.2023	04.03.2023

Öz

Bu çalışmada Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler (GKAS)'in Türkiye'deki varlığı ekseninde değerlendirme yapılmakta ve GKAS nüfusun ekonomideki yeri ve katkıları incelenmektedir. GKAS nüfus ile ilgili farklı yaklaşımlar olmakla birlikte çalışmanın sınırlandırılması bakımından GKAS nüfusun ekonomik katkılarına odaklanılmaktadır. GKAS nüfusun Türkiye ekonomisinde bütüncül bir yapı içerisinde değerlendirilebilmesi için çalışma Makro Sosyal Hesaplar Matrisi (SHM) çerçevesinde T.C. Vatandaşı ve Suriyeli hanehalkları, firmalar ve işgücü hesapları ayrıştırılmıştır. Elde edilen Makro-SHM ile gelir çarpan analizi yapılarak ekonomiye dışsal bir şok verilmiş ve dışsal gelir şokunun üretim faaliyetleri, mal talebi, hanehalkı ve işgücü üzerindeki etkileri T.C. Vatandaşı ve Suriyeli ayrımı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Üç farklı senaryonun test edildiği analiz sonuçlarına göre GKAS nüfusun ekonomik refah artışından yeterince yararlanmadığı, GKAS hanehalklarına verilen desteklerin T.C. Vatandaşı hanehalklarının gelirini de artırdığı buna karşılık GKAS işgücüne destek verilmesi durumunda T.C. Vatandaşı ve GKAS nüfusun daha fazla yarar elde edebileceği hesaplanmıştır. Uygulanan desteklerin hanehalkı yerine işgücü ve üretim faaliyetlerine yönlendirilmesi durumunda GKAS nüfusun Türkiye ekonomisine daha fazla yarar sağlayabileceği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler, Makro Sosyal Hesaplar Matrisi, Gelir Çarpan Analizi

Jel Kodu: E16, E21, E26

Abstract

In this study, the presence of Syrians under Temporary Protection (SuTP) in Turkey is evaluated on the axis and the place and contributions of the SuTP population in the economy are examined. Although there are different approaches regarding the SuTP population, the focus of this study is on the economic contributions of the SuTP. Turkish Citizens and Syrian households, firms and labor accounts are separated within the framework of the Macro Social Accounting Matrix (SAM) in order to evaluate the SuTP population in a holistic structure in the Turkish economy. An external shock was given to the economy by performing income multiplier analysis with the obtained Macro-SAM and the effects of external income shock on production activities, demand for goods,

Önerilen Atf /Suggested Citation

Çatakli, İ. & Taşdoğan, C., 2023 Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Türkiye Ekonomisine Katkılarının Makro Sosyal Hesaplar Matrisi ile Değerlendirilmesi, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 58(1), 472-496

households and firms were evaluated within the framework of Turkish Citizens and Syrian distinction. According to the results of the analysis in which three different scenarios were tested, it was calculated that the SuTP population could not benefit enough from the increase in economic welfare, the support given to the SuTP households also increased the income of the Turkish Citizens households, on the other hand, if the SuTP workforce was supported, the Turkish Citizens and SuTP population could gain more benefits. It has been seen that the SuTP population can provide more benefits to the Turkish economy if the applied supports are directed to labor force and production activities instead of households.

Key words: Syrians under Temporary Protection, Macro Social Accounting Matrix, Income Multiplier Analysis

Jel Code: E16, E21, E26

1. GİRİŞ

Göç, ekonomik, sosyal ve toplumsal olarak göç alan ülkeyi ve geçiş yolu üzerindeki ülkeleri de etkilediği için birçok sosyal bilimin ilgi alanı içinde yer almıştır. Bu sebeple literatüre bakıldığında göç konusunda çeşitli kriterlere göre birçok tanımla karşılaşmak mümkündür. Temel olarak göçü asıl yerinden, ulaşmak istenilen yere hareket (Karpas, 2013: 71) olarak tanımlamak anlamlı olacaktır. Toplumdaki değişikliklere bağlı olarak nüfusun mekânda yeniden dağıtılmasına dikkat çeken bir çalışmada mekân değişikliğinin göç olarak değerlendirilebilmesi için etki yaratacak kadar anlamlı bir uzaklığın olması ve aynı zamanda süreklilik içinde gerçekleşmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Erder, 2006: 65). Yine mesafe ve sürekliliğe ek olarak zaman ve kalıcılık kriterinin de dikkate alınmasını öne süren yaklaşımlar da bulunmakta; bir yer değiştirme hareketinin göç olarak tanımlanabilmesi için altı ay ya da bir yıl ölçütünün çoğunlukla kullanıldığı görülmektedir (İçduygu, vd., 1998: 91). Birleşmiş Milletlerin bir göç kuruluşu olan Uluslararası Göç Örgütü ise göçü, bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası veya buldukları ülke sınırları içerisinde süresine, yapısına ve nedenine bakılmaksızın yer değiştirdiği nüfus hareketi olarak tanımlamaktadır (IOM, 2019:35-36).

İnsanlar ekonomik, dini, sosyal ve siyasi sebeplerle göç etmekte ve yerleşilen ülkeyi de ekonomik, kültürel ve siyasi açıdan etkilemektedir. Dolayısıyla bir göç hareketi aynı anda neden ve sonuç niteliği taşımaktadır (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 250). Göçün çeşitli disiplinleri ilgilendiren çok boyutlu bir olgu olması nedeni ile literatürde farklı göç tipolojileri bulunmaktadır. Faist (2003) bu göç tipolojilerini alan (yerel–uluslararası), zaman (geçici–kalıcı), yasallık (yasal–yasadışı), sebep (gönüllü–zorunlu), boyut (bireysel–grup–kitlesel) kriterlerini baz alarak 5 kategoriye ayırmaktadır (Faist, 2003: 47). Petersen (1978) ise; birinci olarak, ekolojik faktörlerin itme gücüyle oluşan “ilkel göç”; ikinci olarak, göçmenin göç etmese de yaşamını sürdürebildiği, itici güçlere karşı son kararın kendisinde olduğu “zorla göç” ve göç etmezse hayatını sürdürmesinin olumsuz etkileneceği “zorunlu göç”; üçüncü olarak, göçmenin şahsi tercihiyle göç ettiği “serbest göç”; son olarak ise, ulaşım imkanlarının da gelişmesiyle sık hale gelen ve toplu halde meydana gelen “kitlesel göçtür” (Petersen, 1978: 259-263).

Bu çalışmanın konusu olan Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler (GKAS)’in Türkiye’deki varlığı 2011 yılında Suriye’de ortaya çıkan iç savaş ve akabinde gerçekleşen “zorunlu göç”ten kaynaklanmıştır. En az 500 bin sivilin hayatını kaybettiği, 14 milyon insanın yardıma muhtaç hale geldiği savaşta her geçen gün sürenin uzaması ve göç eden kişi sayısının artması nedeniyle Suriye’deki kitlesel zorunlu göç doğrudan ve dolaylı olarak birçok ülkeyi etkilemiştir. Tüm bu yaşananlar neticesinde bölge ülkeleri siyasi, ekonomik, sosyal, güvenlik ve kitlesel göç gibi çeşitli açılardan olumsuz etkilemiştir. Söz konusu istikrarsızlık Suriye’de sorunun (başlangıçtaki gerçek) nedenlerinden uzaklaşılmasına, çok sayıda (iç ve dış) aktörün müdahil olmasına ve buna bağlı olarak (etkili) çözümün bulunamamasına neden olmaktadır. Zaman içerisinde Suriye’deki olaylar rejim karşıtı ayaklanmalardan uluslararası terör meselesine evrilerek başta Türkiye olmak üzere komşu ülkeler için sınır güvenliği problemine de dönüşmüştür. Bu dönüşüm çözüm arayışının masada (siyasi diplomatik yöntemler ile) değil sahada (askeri operasyonlar ile) aranmasını gerektirmiştir. (Kitlesel göç ile başlayan) Bahse konu olaylar yaşanan göç dalgasının her geçen gün artmasına zemin hazırlamıştır.

Şekil 1. Türkiye'nin Suriye'deki İstikrarsızlık ve Zorunlu Göç Dalgası Karşısında Almış Olduğu Önlemlerin Etkisi

Kaynak: GİB ve UNHCR verileri kullanılarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur

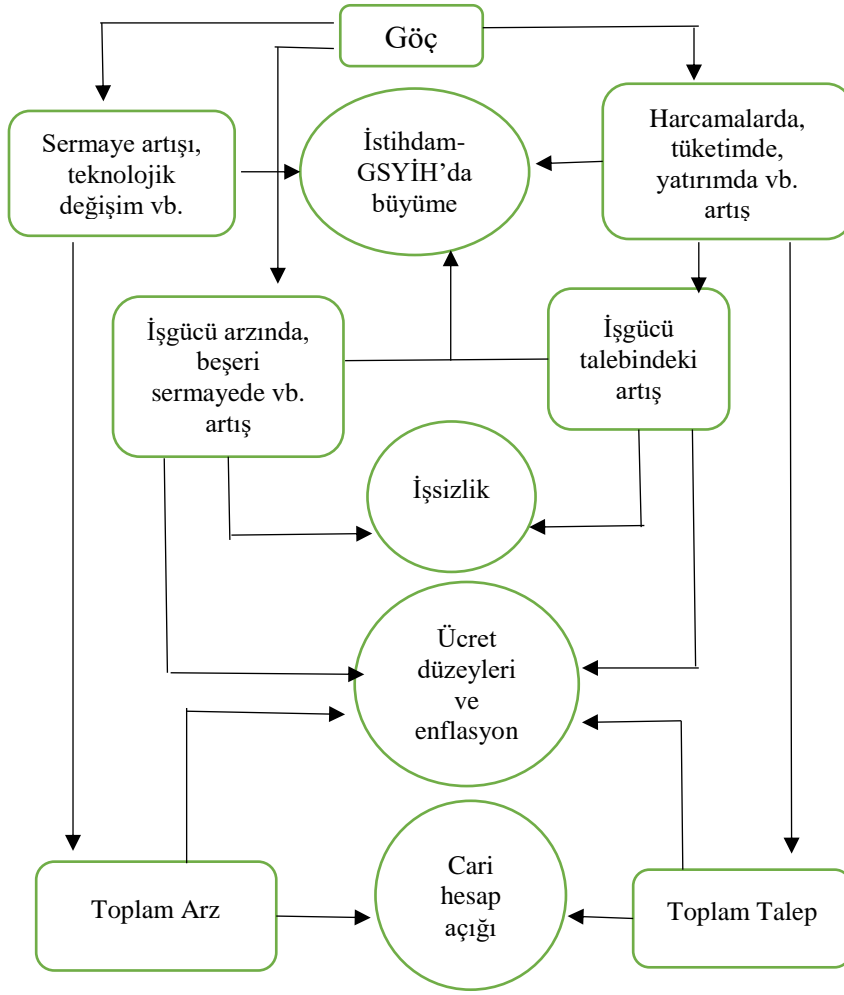
Şekil 1’de görüldüğü gibi Türkiye bir taraftan zorunlu göç ile gelenleri Geçici Koruma Statüsünde kabul ederken diğer taraftan yıkıcı bir göçü önlemek amacıyla askeri tedbirler almıştır. Alınan bu önlemler

yıkıcı bir göç dalgasını engellemekle beraber 2023 yılı itibarı ile Türkiye’de 3.528.835 GKAS bulunmaktadır. Buna ek olarak “Güvenli, gönüllü ve onurlu geri dönüş” kapsamında 2016 yılından bu yana Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis ve Hatay’dan 539.332 Suriyeli ülkelerine dönmüştür¹². Bu politika sonucunda gönüllü geri dönüşlerin devam edeceği de beklenmektedir.

Gelinen noktada bugün Suriye’de hiçbir grup hedefine ulaşamamış olup mevcut parametreler göz önünde bulundurulduğunda meselenin kısa sürede barışçıl bir çözüme kavuşması pek mümkün görünmemektedir. Öte yandan küresel ekonomik ve siyasi gelişmelerin etkisiyle de ülkelerin Suriyeli göçmen meselesine zamanla yaklaşımı değişmekte ve kitlesel göç (ulus devletler için) bir mesele haline gelmektedir.

İlgili yazında göçün etkileri çok yönlü olarak tartışılmakla birlikte bu çalışmada göçün ekonomi üzerindeki etkilerine odaklanılmaktadır. Junankar vd., (1998)’e göre göç, bir taraftan harcamaları ve yatırımları artırırken diğer taraftan sermaye artışı ve teknolojik ilerlemeye yol açabilmektedir. Bu iki değişim aynı zamanda toplam arz ve toplam talep üzerinde etkiler yaratırken işgücü piyasasına, büyüme oranlarına, enflasyona ve cari işlemler dengesini de etkileyebilmektedir.

¹² <https://www.yenisafak.com/gundem/bakan-soyludan-ibbde-terror-sorusturmasina-iliskin-aciklama-imamoglu-ile-bugune-kadar-40-arama-gerceklestirildi-3899553>

Şekil 2. Göçün Makroekonomik Etkileri

Kaynak: Junankar vd., (1998): 436.

Şekil 2'de görüldüğü gibi göçün makroekonomiye etkileri pozitif veya negatif olabileceği kabul edilmekle birlikte ortaya çıkan etkilerin bütüncül bir yapı içerisinde eşanlı olarak takip edilmesi karar vericilerin etkin politikalar geliştirebilmesine imkan sağlayacağı düşünülmektedir.

Bütüncül bir analiz aracına ulaşmak ve bu araç temelinde çok yönlü bulgular elde etmek maksadıyla bu çalışmada GKAS nüfusun makroekonomik hesaplarla ilişkisini ayrıştıran bir Makro Sosyal Hesaplar Matrisi (Makro-SHM) kullanılmaktadır. Bunun devamında Makro-SHM hesapları üzerinden gelir çarpan analizleri kullanılarak alternatif senaryolar ile GKAS nüfusun Türkiye ekonomisindeki yeri ve katkıları hususunda politika çıkarımları sunulmaktadır.

2. METODOLOJİ

Sosyal hesaplar matrisi (SHM) ekonomide genel denge temelinde birbirinden farklı hesaplar arasındaki gelir-harcama ilişkilerini tanımlayan bir matris formudur. Bu matris dengesinde gelir çarpanı hesaplanırken fiyatlar sabit ve arz-talep fazlasının olmadığı varsayılmaktadır. SHM'ler makro ve mikro iktisadi politika analizleri için alternatif bir model olarak kullanılmaktadır. Mikro-SHM'de toplam arz ve talep hesapları sektörel büyüklüklere göre ayrıştırılmaktadır.

Sen (1996)'ya göre SHM, belirli bir zaman dilimi içinde bir ülkenin sosyal ve ekonomik yapısı hakkında bilgileri düzenleyerek ekonomideki politika müdahaleleri veya dışsal bir şok sonucunda ortaya çıkan etkilerin simülasyonuna imkan sağlayan istatistiksel bir temel oluşturmaktadır. Köse ve Yeldan (1996) SHM'nin ekonomideki üretim, tüketim, yatırım ve dış ticaret dengelerini makro ve mikro temelli bir sistem içerisinde birleştirmektedir.

Buna ek olarak Pyatt (1988)'e göre SHM farklı veri kaynaklarından elde edilen bilgileri bir araya getirerek bütüncül bir yapı içerisinde eksik olan verilerin tespitini sağlamakta ve tahminlerin kalitesini ve hedefini geliştirmede etkili bir araç olmaktadır. Ayrıca, ekonomideki makro ve mikro seviyedeki verileri kullanarak piyasalar ve kurumsal yapı arasındaki karşılıklı bağımlığı tespit ederek anlamlı bilgiler sunabilmektedir. SHM'ler ilgili yazında dış ticaret, finans, tarım, sektör analizleri, kamu müdahalelerinin etkileri, ülkeler arasındaki dış gibi çeşitli alanlarda politika simülasyonları için kullanılmaktadır. Özellikle de gelir dağılımı konularında Pyatt ve Round (1979); Defourny ve Thorbecke (1984); Thorbecke vd., (1992); Powell ve Round (2000) ve Tarp vd., (2002) Sri Lanka, Güney Kore, Endonezya, Gana, Vietnam gibi farklı ülkelere yoğunlaşan çalışmalar ile SHM literatürünün genişlediği söylenebilir. Türkiye için de benzer bir şekilde SHM literatürü ilgi görmektedir¹.

Genel olarak SHM ayrıştırmasında kullanılan ve ekonomiyi temsil eden temel veri seti beş ayrı hesap türünden oluşmaktadır. Bunlar; milli gelir ve hasıla hesapları, fon akım tablosu, ödemeler dengesi, milli bilanço (servet) tablosu ve girdi-çıktı tablosudur. Aynı ekonomiye ait farklı ilişki ağlarını temsil eden bu hesaplar birbiriyle yakın ilişki içerisinde bütüncü bir sistemi meydana getirmektedir (Köse ve Yeldan, 1996:62). Buna ek olarak SHM'nin girdi-çıktı matrisinin bir uzantısı olduğu kabul edilmektedir. Matrisin sütunları harcamaları temsil ederken, satırları da gelirleri temsil etmektedir. SHM'nin bütünü içinde satır ve sütunların toplamları birbirine eşittir. (Tunç, 1999:3-4). Bu durumda sistemdeki n hesap biriminden (n-1) tanesi dengeye geldiğinde, Walras yasası gereği olarak n'inci hesap biriminin de kendiliğinden dengeye geleceği kabul edilmektedir (Köse ve Yeldan, 1996:62).

SHM analizinde ekonomideki önemli aktörler arasındaki makro akımları tanımlayan ve ulusal hesaplardaki verileri temsil eden bir matris yapısı oluşturulmaktadır. Makro-SHM olarak tanımlanan bu matriste sekiz hesap kategorisi bulunmaktadır. Bunlar;

- Üretim faaliyetler hesabı,
- Ürünler/Mallar hesabı
- Faktör hesapları (işgücü, sermaye)
- Hanehalkları
- Girişimler/Firmalar
- Kamu/Devlet
- Sermaye hesapları (özel ve kamu sektörü yatırım ve tasarrufları) (kamu tasarruf-yatırım farkı özel kesim tasarruflarından karşılanmaktadır),
- Dış alem hesaplarıdır.

Çalışmada oluşturulacak makro-sosyal hesaplar matrisinin içeriği Tablo 1'de gösterilmektedir.

¹Türkiye için yapılan SHM çalışmalarında deatylı bilgi için bkz.Şenesen (1984) ve Özhan (1989) ilk çalışmalar olarak öne çıkmakla birlikte Makro SHM örnekleri olarak, Köse ve Yeldan, (1996),Tin (1997), Telli (2004), Aslan (2005), Tektaş (2006), Erten (2009), Güneş (2009),Yiğitli (2010), Gedik (2010), Erdoğan (2011), Gök ve Karadağ (2013), Şenerdem (2013) sıralanabilir. Mikro SHM çalışmaları ise Brooks ve Tanyeri (1999), Atıcı (2004), Aslan (2007), Taşdoğan (2009), Çağatay vd. (2010),Taşdoğan vd. (2013), Taşdoğan ve Bahçe (2019)literatürde yer almaktadır.

Tablo 1. Sosyal Hesaplar Matrisi Ana Hesap Tanımları

SOSYAL HESAPLAR MATRİSİ (SHM)									
HARCAMALAR									
	1. Faaliyetler	2. Ürünler	3. Faktör geliri	4. Hanehalkları	5. Girişimler	6. Devlet	7. Sermaye hesabı	8. Dış Alem	9. TOPLAM GELİRLER
1. Faaliyetler		Sanayilere göre yurtiçi üretim							Yurtiçi üretim toplamı
2. Ürünler	Sanayilere göre ara tüketim			Hanehalkı tüketimi		Devletin tüketimi	Yatırım	İhracat	Ürünleri toplam kullanımı
3. Faktör geliri	Katma değer								Faktör geliri toplamı
4. Hanehalkları			Çalışanlara yapılan ödemeler			Hanehalkına transferler		Yurt dışından gelen havalere	Hanehalkı geliri
5. Girişimler			Net işletme artışı			Girişimlere transferler		Yurtdışından gelen kurumsal transferler	Girişim geliri
6. Devlet	Üretim üzerindeki vergi ve sübvansiyonlar	Ürün üzerindeki vergi ve sübvansiyonlar		Hanehalkı geliri üzerindeki vergiler+Hanehalkının ödediği dolaylı vergiler	Kurumlar vergisi+Firmaların ödediği dolaylı vergiler			Dışardan alınan diğer transferler	Devlet geliri
7. Sermaye hesabı				Hanehalkı tasarrufu	Girişim tasarrufu	Devletin tasarrufu		Dış Kaynak	Toplam tasarruflar
8. Dış Alem		İthalat			Yurtdışına transferler	Dış Alem yapılan devlet ödemeleri			Dış Dünyaya Yapılan Ödemeler
9. TOPLAM HARCAMALAR	Toplam üretim maliyeti	Toplam ürün arzı	Faktör harcamaları, faktör maliyetiyle NDP	Hanehalkı harcamaları	Girişim harcamaları	Devletin harcamaları	Yatırımlar	Dış Dünyadan Elde Edilen Gelirler	

Kaynak: ICMPSD (2022), Ecoimpact Projesi kapsamında geliştirilen SHM platformu temel alınmıştır.

2.1. Gelir Çarpan Analiz Yöntemi

Gelir çarpan analiz yönteminde, incelenmek istenen politikalara göre içsel ve dışsal hesapların tanımlanmakta ve dışsal hesaplardan içsel hesaplara doğru bir şokun etkileri hesaplanmaktadır. Bu hesaplamalar ile elde edilen çarpan katsayıları Tablo 2'deki örnek notasyon kullanılarak tanımlanmaktadır.

Tabloda 2'de T_{ij} ile gösterilen hücreler içsel hesapları göstermekte ve j harcamaları gösterirken, i bu harcamalardan doğan gelirin transfer edildiği birimi göstermektedir. Dışsal hesaplar ise sermaye, kamu ve dış dünya hesaplarını içermektedir. Dışsal hesaplar gelir artışından etkilenmez iken içsel hesaplar gelir değişimlerine göre artmakta veya azalmaktadır.

Tablo 2. SHM'de Yer Alan İçsel ve Dışsal Hesapların Tanımlanması

			Harcamalar						
			İçsel Hesaplar				Dışsal Hesaplar		Toplam
			Faaliyetler	Ürünler	Faktörler	Hane-halkları	Kamu+Sermaye+	Dış Dünya	
			1	2	3	4	5	6	
Gelirler	İçsel Hesaplar	Üretim aktiviteleri	1	0	T12	0	0	X1	
		Mallar	2	T21	0	0	T24	X2	Y2
		Faktörler	3	T31	0	0	0	X3	Y3
		Hanehalkları	4	0	0	T43	T44	X4	Y4
	Dışsal Hesaplar								
		Kamu+Sermaye+Dış Dünya	5	L1	L2	L3	L4	t	
	Toplam	6	Yj1	Yj2	Yj3	Yj4			

Kaynak: Defourny, I. ve E. Thorbecke (1984:113)' e göre uyarlanmıştır.

- T_{12} , üretim faaliyetleri sonucunda elde edilen yurtiçi arzı göstermektedir. Bu hesaba yapılacak olan dışsal bir şok üretim faktörlerini ve hanehalklarının faktörlerden elde ettiği geliri etkilemektedir. Buna göre T_{12} üzerinden bir gelir artışı ortaya çıktığında yurtiçi arz için gerekli olan üretim faktörleri talebi (T_{31}) etkilemekte ve faktör talebindeki artış hanehalklarının faktör gelirlerini (T_{43}) artırmaktadır. Son

olarak hanehalklarının gelirindeki artış da hanehalklarının mal talebi (T_{24}) üzerinden ikinci kez yurtiçi mal arzını (T_{12}) ve yurtiçi malların üretimi için gerekli olan ara malı talebini (T_{21}) etkilemektedir. Bu durumda ortaya çıkan etki azalarak devam etmekte ve nihayetinde çarpan katsayıları küçüldükçe sonlanmaktadır.

- Benzer bir şekilde T_{31} , yurtiçi üretimde kullanılan üretim faktörlerini temsil etmektedir. T_{31} hesabındaki bir gelir artışı hanehalklarının faktör gelirlerini (T_{43}), hanehalklarının mal talebini (T_{24}), yurtiçi mal arzını (T_{12}), ara malı talebini (T_{21}) ve başlangıçtaki T_{31} hesabını etkilemektedir.
- Y_{j1} , Y_{j2} , Y_{j3} , Y_{j4} sırasıyla üretim maliyetleri, toplam arz, faktör harcamaları ve hanehalkı harcamalarını temsil etmektedir.
- X_1 , X_2 , ve X_3 , X_4 dışsal hesaplara yapılan ilaveleri temsil ederken L_1 , L_2 , L_3 ve L_4 ise bunlara karşılık gelen sızıntıları göstermektedir.
- Y_1 , Y_2 , Y_3 , Y_4 , ise $y = T_{ij} + x_i$ dışsal ve içsel hesapların toplamını göstermektedir.

Tablo 2'deki içsel hesaplar (T_{ij}) sütununun bunlara karşılık gelen sütun toplamlarına bölünmesiyle bir A_{ij} matrisi elde edilir ve burada Y_j her bir içsel hesabın sütun toplamını verir (1). A matrisi (2) içsel hesaplar için ortalama harcama eğilimini temsil etmektedir. Eşitlik (3) yeniden düzenlenerek (4) ve ardından matris formunda denklem (5)'de içsel ve dışsal hesapların toplamını temsil eden $y = T_{ij} + x_i$ elde edilir. Bu denklemde Y içsel hesapların toplam gelir vektörünü ve X diğer dışsal hesapların ilavelerini göstermektedir. Burada her bir içsel hesabın toplam geliri, harcama katsayısına karşılık gelen gelirin çarpımına dışsal hesaplardan gelen gelirin eklenmesiyle bulunmaktadır. Eşitlik (5)'in Y için çözülmesiyle (6-9) Y elde edilmektedir (9). Burada $(I - A)^{-1}$ SHM çarpan matrisi olarak tanımlanmaktadır (Pyatt ve Round, 1979: 850-873).

Denklem (2) ile gösterilen A matrisi alt hesaplara bölünebilmekte ve incelenen politikalara göre farklı çarpan etkileri hesaplanmaktadır. Örneğin, dört içsel hesabın olduğu A matrisi iki alt matrise bölünerek, doğrudan transfer etkilerinin hesaplandığı B matrisi ve açık ve kapalı döngülerin hesaplandığı C matrisleri oluşturulmaktadır (10-11). B ve C matrisleri denklem (6)'ya yerleştirdiğimizde (14-17) denklemlerine ulaşılmakta ve Denklem 16 matris formunda gösterilerek denklem 17'ye ulaşılmaktadır.

$$A_{ij} = T_{ij} Y_j^{-1} \quad 1.$$

$$A = \begin{bmatrix} 0 & A_{12} & 0 & 0 \\ A_{23} & 0 & 0 & A_{24} \\ A_{31} & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & A_{43} & A_{44} \end{bmatrix} \quad 2.$$

$$A_{ij} Y_j = (T_{ij} Y_j^{-1}) Y_j \quad 3.$$

$$T_{ij} = A_{ij} Y_j \quad 4.$$

$$\begin{matrix} A = \begin{bmatrix} Y_1 \\ Y_2 \\ Y_3 \\ Y_4 \end{bmatrix} \\ M = \begin{bmatrix} 0 & A_{12} & 0 & 0 \\ A_{23} & 0 & 0 & A_{24} \\ A_{31} & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & A_{43} & A_{44} \end{bmatrix} \\ F = \begin{bmatrix} Y_{j1} \\ Y_{j2} \\ Y_{j3} \\ Y_{j4} \end{bmatrix} \\ HH = \begin{bmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \\ x_4 \end{bmatrix} \end{matrix} = \begin{bmatrix} 0 & A_{12} & 0 & 0 \\ A_{23} & 0 & 0 & A_{24} \\ A_{31} & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & A_{43} & A_{44} \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} Y_{j1} \\ Y_{j2} \\ Y_{j3} \\ Y_{j4} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \\ x_4 \end{bmatrix} \quad 5.$$

$$Y = AY + X \quad 6.$$

$$X = (I - A)Y \quad 7.$$

$$(I - A)^{-1} (I - A)Y = (I - A)^{-1} X \quad 8.$$

$$Y = (I - A)^{-1} X \quad 9.$$

$$B = \begin{bmatrix} 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & A_{44} \end{bmatrix} \quad 10.$$

$$C = \begin{bmatrix} 0 & A_{12} & 0 & 0 \\ A_{23} & 0 & 0 & A_{24} \\ A_{31} & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & A_{43} & 0 \end{bmatrix} \quad 11.$$

$$(I - B)^{-1} = \begin{bmatrix} I & 0 & 0 & 0 \\ 0 & I & 0 & 0 \\ 0 & 0 & I & 0 \\ 0 & 0 & 0 & (I - A_{44})^{-1} \end{bmatrix} \quad 12.$$

$$Y = (B + C)Y + X \quad 13.$$

$$Y - BY = CY + X \quad 14.$$

$$(I - B)Y = CY + X \quad 15.$$

$$Y = (I - B)^{-1} CY + (I - B)^{-1} X \quad 16.$$

$$\begin{bmatrix} Y_1 \\ Y_2 \\ Y_3 \\ Y_4 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 & A_{12} & 0 & 0 \\ A_{23} & 0 & 0 & A_{24} \\ A_{31} & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & (I - A_{44}) \cdot A_{43} & 0 \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} Y_1 \\ Y_2 \\ Y_3 \\ Y_4 \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} I & 0 & 0 & 0 \\ 0 & I & 0 & 0 \\ 0 & 0 & I & 0 \\ 0 & 0 & 0 & (I - A_{44})^{-1} \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} X_1 \\ X_2 \\ X_3 \\ X_4 \end{bmatrix} \quad 17.$$

Açık döngü birinci içsel hesap etkisinin çıkarılması

Denklem (17)'de eşitliğin sağ tarafındaki birinci matris içsel hesaplar arasındaki etkiyi temsil etmektedir. Hesaplar arasındaki etkiyi gösteren bu matris, A^* olarak tanımlanmakta ve (17) numaralı denklemde yerine yazıldığında denklem (20) elde edilmektedir. Denklem 20 dışsal hesapların içsel hesaplar da yarattığı etkinin toplamını vermektedir. Tablo 2'de anlatıldığı gibi SHM'de dört tane içsel değişken kullanılmaktadır. Burada birinci içsel değişken olarak tanımlanan hesap hane halklarını temsil eden satırda bulunmaktadır ve içsel değişkenlerden birinde ortaya çıkan etki diğer değişkenlere de yansımaktadır.

$$A^* = (I - B)^{-1} C \quad 18.$$

$$\begin{bmatrix} 0 & A_{12}^* & 0 & 0 \\ A_{21}^* & 0 & 0 & A_{24}^* \\ A_{31}^* & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & A_{43}^* & 0 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 & A_{12} & 0 & 0 \\ A_{21} & 0 & 0 & A_{24} \\ A_{31} & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & (I - A_{44}) \cdot A_{43} & 0 \end{bmatrix} \quad 19.$$

$$Y = A^*Y + (I - B)^{-1}X \quad 20.$$

$$A^*Y = Y - (I - B)^{-1}X \quad 21.$$

$$\begin{bmatrix} 0 & A_{12}^* & 0 & 0 \\ A_{21}^* & 0 & 0 & A_{24}^* \\ A_{31}^* & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & A_{43}^* & 0 \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} Y_1 \\ Y_2 \\ Y_3 \\ Y_4 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} Y_1 \\ Y_2 \\ Y_3 \\ Y_4 \end{bmatrix} - \begin{bmatrix} I & 0 & 0 & 0 \\ 0 & I & 0 & 0 \\ 0 & 0 & I & 0 \\ 0 & 0 & 0 & (I - A_{44})^{-1} \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} X_1 \\ X_2 \\ X_3 \\ X_4 \end{bmatrix} \quad 22.$$

Açık döngü ikinci içsel hesap etkisinin çıkarılması

Analizde her bir içsel değişken üzerindeki etkiyi ortaya çıkarmak için denklem (20)'nin her iki tarafı A^* ile çarpılmakta ve içsel değişken arttıkça bu çarpma işlemi her iki tarafa A^* ekleyerek devam etmektedir. Denklem (23)'te A^*Y yerine birinci içsel değişken için hesaplanan $A^*Y = Y - (I - B)^{-1}X$ yazıldığında, ikinci içsel değişken üzerindeki etki (23-26)'daki gibi elde edilir.

$$A^*Y = A^*A^*Y + A^*(I - B)^{-1}X \quad 23.$$

$$Y - (I - B)^{-1}X = A^{*2}Y + A^*(I - B)^{-1}X \quad 24.$$

$$Y = A^{*2}Y + (I - B)^{-1}X + A^*(I - B)^{-1}X \quad 25.$$

$$Y = A^{*2}Y + ((I + A^*)(I - B)^{-1})X \quad 26.$$

Açık döngü üçüncü içsel hesap etkisinin çıkarılması

Denklem (23) diğer içsel değişkenler için A^* ile tekrar çarpılarak üçüncü içsel değişken için işlemler tekrarlandığında ve denklem (27)'de A^*Y yerine $A^*Y = Y - (I - B)^{-1}X$ yazıldığında üçüncü içsel değişken üzerindeki etki elde edilir (27-29).

$$A^*Y = A^*A^{*2}Y + A^*((I + A^*)(I - B)^{-1})X \quad 27.$$

$$Y - (I - B)^{-1}X = A^{*3}Y + A^*((I + A^*)(I - B)^{-1})X \quad 28.$$

$$Y = A^{*3}Y + (I - B)^{-1}X + ((A^* + A^{*2})(I - B)^{-1})X \quad 29.$$

$$Y = A^{*3}Y + (I + A^* + A^{*2})(I - B)^{-1}X \quad 30.$$

Açık döngü dördüncü içsel hesap etkisinin çıkarılması

Denklem (27) A^* ile tekrar çarpılarak dördüncü içsel değişken için işlemler tekrarlandığında ve denklem (31)'de A^*Y yerine $A^*Y = Y - (I - B)^{-1}X$ yazıldığında son içsel hesap üzerindeki etki de ortaya çıkarılmış olur (31-34) (Pyatt ve Round, 1979; Alarcon, 1991).

$$A^*Y = A^*A^*Y + A^*((I + A^* + A^{*2})(I - B)^{-1}X) \quad 31.$$

$$Y - (I - B)^{-1}X = A^{*4}Y + A^*((I + A^* + A^{*2})(I - B)^{-1}X) \quad 32.$$

$$Y = A^{*4}Y + (I - B)^{-1}X + (A^* + A^{*2} + A^{*3})(I - B)^{-1}X \quad 33.$$

$$Y = A^{*4}Y + (I + A^* + A^{*2} + A^{*3})(I - B)^{-1}X \quad 34.$$

Bu çalışmada transfer etkileri ve açık döngü etkileri sunulan metodoloji çerçevesinde hesaplanmakta ve üretim faaliyetleri, mallar, hanehalkaları ile üretim faktörleri dört içsel hesap olarak kullanılmaktadır.

2.2. İlgili Literatür

Göçün makroekonomik etkileri alanında ilgili literatüre bakıldığında zaman serisi analizleri ile panel veri analizlerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir. Buna ek olarak literatürde ağırlıklı olarak göçün büyüme, istihdam, işsizlik ve ücret düzeylerine etkileri tartışılmaktadır.

Çalışmaların farklı analizler ve sonuçlara ulaşması önemli görülmele birlikte analizlerde kullanılan değişkenlerin göçün makroekonomi üzerindeki etkilerinin bütüncül bir yapıda incelenmesi için eksik kaldığı düşünülmektedir. Zaman Serisi analizleri literatüründe yer alan Venturini ve Villosio (2002), göçmenlerin yerli istihdam üzerindeki etkisini, Addison ve Worswick (2002), göçün reel ücretler üzerindeki etkisini, Borjas (2003), ABD'de göçün işgücü piyasası etkisini, Dustman vd. (2003), İngiltere'de göç ve emek piyasasını, Mete (2004), Finlandiya'da göç, kişi başı GSYİH ve işsizlik arasındaki nedensellik ilişkisini, Peri (2006), göç ve emek piyasası ilişkisini, Gilpin vd. (2006), İngiltere'de göç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi, Kulkorn ve Potipiti (2007), Tayland'da göçün işsizlik ve ücretler üzerindeki etkisini, Lemos ve Portes (2008), göçün işsizlik üzerine etkilerini, Kugler ve Yüksel (2008), daha az vasıflı Latin Amerika göçünün ABD'deki yerli ve daha önceki göçmenlerin ücretleri ve istihdamı üzerindeki etkisini, Reed ve Latorre (2009), göçün Birleşik Krallık'ta istihdam üzerindeki etkilerini, Dungan, Fang ve Gunderson (2010), reel GSYİH büyümesi ve nüfus artışını karşılaştırarak göçün işsizlik üzerindeki etkisini, Martins, Piracha ve Verajoa (2012), göçmenlerin Portekiz'deki yerli istihdamı üzerindeki etkisini, Ottaviano ve Peri (2012), göçün ABD'li yerli işçilerin maaşları üzerindeki etkilerini, Chamunorwa ve Mlambo (2014), Güney Afrika'da göç ile işsizlik arasındaki ilişkiyi, Kasnauskiene ve Vebraite (2014), göçün Litvanya'nın ekonomik büyümesi üzerindeki etkilerini, Çelik ve Arslan (2018), Türkiye'de alınan göç ve verilen göç ile genel işsizlik ve genç işsizlik arasındaki ilişkiyi, Meçik ve Koyuncu (2020), Türkiye'de göç ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisini, Penaloza-Pacheco (2022), Kolombiya'da göç ve işsizlik ilişkisini ve Aytakin ve Bozkaya (2022), ABD'de uluslararası göç ile reel ücretler, işsizlik, gelir ve enflasyon arasında nedensellik ilişkisini incelemektedir.

Panel veri analizlerinde ise Angrist ve Kugler (2002), göçmen akışlarının Batı Avrupa'da istihdam üzerine etkilerini, Morley (2006), Kanada ve ABD'de göç ve kişi başına ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisini, Nathan (2011), göçün Birleşik Krallık'ta ortalama işgücü piyasası etkilerini, Prymachenko vd., (2011), Avrupa Birliği'nde göçün işsizlik üzerindeki etkisini, Troshchenkov ve Strielkowski, (2012), Danimarka'daki seçilmiş belediyelerde göç ve işsizlik arasındaki bağlantıları, Boubtane vd. (2013), 22 OECD ülkesinde göç, işsizlik ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi, Brücker vd. (2013), Danimarka, Almanya ve Birleşik Krallık'ta göçün, işgücü piyasası etkilerini, Bala ve Prada (2014), 26 Avrupa Birliği ülkesinde göç oranının hanehalkı tüketimi üzerindeki etkisini, Sevinç vd. (2016), 18 gelişmekte olan ülkede göçün ekonomik büyüme ilişkisini, Barbu vd.

(2017), 21 temsili ülkeden oluşan bir örneklem için Konut Fiyat Endeksi, göçmen akışı ve diğer makroekonomik değişkenler ile ölçülen konut fiyatının gelişimi arasındaki ilişkiyi, Göv ve Dürrü (2017), göç ve ekonomik büyüme ilişkisini, Kılıç vd. (2019) 23 OECD ülkesinde göçün işsizlik üzerindeki etkisini, Kurt (2019), 30 OECD ülkesi için küreselleşme ve göç arasındaki nedensellik ilişkisini, Yu vd. (2021), Kanada'nın 10 ili için göçün yerli istihdam üzerindeki etkilerini, Asya ve Aktaş (2022), 31 OECD ülkesinde göçmen emeğin istihdamı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemektedir.

Bu çalışma literatürde yoğunlaşan zaman serisi ve panel veri yöntemlerinden farklı olarak Makro Sosyal Hesaplar Matrisi (SHM) analizi kullanılmaktadır. Uygulamada kullanılan makro SHM hesapları Türkiye'de ikamet eden Geçici Koruma Altındaki Suriyeli (GKAS) nüfusu ayrıştırarak 2018 yılını baz alan SHM çatısı içerisinde analiz etmektedir. Çalışmada GKAS nüfusun ekonomi üzerindeki dağılımı üç ana başlık altında sunulmaktadır. GKAS nüfusun ekonomi üzerindeki bütüncül etkileri hanehalkı, üretim faktörleri (işgücü ve sermaye) ve firmalar olarak tanımlanan hesaplar üzerinden takip edilmektedir. Çalışmanın ilgili literatürden farkı makro SHM kullanmasının yanı sıra GKAS nüfusun ekonomide yaratacağı etkilerin eşanlı olarak analiz edilmesine imkan veren bir araç olmasıdır.

2.3. Veri Seti

Çalışmanın veri seti GKAS hanehalkı, işgücü ve firmalar ile ilgili veriler ICMPTD tarafından 2022 yılında uygulanan ECOIMPACT projesi çıktıları baz alınarak hazırlanmış ve diğer Makro SHM hesapları ise 2012 yılı için hazırlanan Girdi Çıktı Tablosu'nun RAS yöntemi ile 2018 yılına uyarlanması sonucu elde edilmiştir. Bunlara ek olarak kamu hesapları TC. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı KKG ve Maliye Bakanlığı Genel Yönetim Bütçe Gelir ve Gider Tablolarından, dış denge hesapları TCMB Ödemeler Bilançosu'ndan derlenmiştir.

Tablo 3 Analizde Kullanılan Makro SHM Platformu

BİN TL	Aktiviteler	Mallar	Üretim faktörleri				Kurumlar				Tasarruflar	Dış dünya	TOPLAM	
			İşgücü-TR	İşgücü-SR	Sermaye-TR	Sermaye-SR	Hanehalkları-TR	Hanehalkları-SR	Firmalar-TR	Firmalar-SR				
Aktiviteler	Aktiviteler	0	7.425.333.034	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7.425.333.034
Mallar	Mallar	4.055.734.015	0	0	0	0	1.989.912.954	30.650.393	0	0	528.080.564	1.056.441.165	1.120.302.537	8.781.121.630
Üretim faktörleri	İşgücü-Tr	1.075.005.475	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.075.005.475
	İşgücü-SR	54.016.189	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	54.016.189
	Sermaye-TR	2.165.569.804	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2.165.569.804
	Sermaye-SR	108.814.169	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	108.814.169
Kurumlar	Hanehalkları-TR	0	1.075.005.475	0	0	0	0	0	0	0	180.606.164	0	5.396.820	1.261.008.459
	Hanehalkları-SR	0	0	54.016.189	0	0	0	0	0	0	0	0	754.487	54.770.676
	Firmalar-TR	0	0	0	2.165.569.804	0	0	0	0	0	60.721.336	0	99.957.033	2.326.248.173
	Firmalar-SR	0	0	0	0	108.814.169	0	16.579.374	0	0	0	0	100.444	125.293.988
	Kamu sektörü	-33.806.618	175.477.588	0	0	0	412.320.733	6.350.927	292.429.239	1.068.246	0	0	2.988.897	856.829.012
Tasarruflar	Tasarruflar	0	0	0	0	0	-1.141.225.228	1.389.982	1.983.491.904	124.225.742	63.512.260	0	25.046.507	1.056.441.166
Dış dünya	Dış dünya	0	1.180.311.008	0	0	0	0	0	50.327.030	0	23.908.688	0	0	1.254.546.726
	TOPLAM	7.425.333.034	8.781.121.630	1.075.005.475	54.016.189	2.165.569.804	108.814.169	1.261.008.459	54.770.676	2.326.248.173	125.293.988	856.829.012	1.056.441.165	1.254.546.726

Kaynak: Makro SHM hesapları yazar tarafından dengelenmiştir.

3. ANALİZ SONUÇLARI

Senaryo 1. Üretim Faaliyetleri ve Mallar Hesabına Doğrudan Transfer

Bu senaryoda Makro SHM dengeleri üzerinde yer alan üretim faaliyetleri ve mallar hesabına eşanlı olarak 1000 TL'lik doğrudan transfer yapıldığı varsayılmaktadır. Bunun sonucunda üretim faaliyetleri gelir çarpan katsayısı 1,76 iken mallar hesabında ortaya çıkan çarpan katsayısı 1,52 olarak hesaplanmıştır. Tablo 4'te görüldüğü gibi üretim faaliyetlerine 1000 TL doğrudan transfer yapılması durumunda T.C. Vatandaşı aktörler için yaratılan gelir 903,26 TL iken GKAS aktörler için yaratılan gelir 10,06 TL olmuştur. Mal talebi için yapılan 1000 TL doğrudan transfer ise T.C. Vatandaşı aktörler için yaratılan gelir 585,4 TL iken GKAS aktörler için yalnızca 6,52 TL olmuştur.

Tablo 4. Senaryo 1 İçin Toplulaştırılmış Gelir Çarpan Sonuçları

Toplam transfer- Üretim Faaliyetleri	T.C. Vatandaş için yaratılan gelir	Suriyeli aktörler için yaratılan gelir	Toplam yaratılan gelir	Toplam yaratılan gelir (başlangıç transferi dahil)	Politika etkinliği = Aktarılan transferin gelir yaratma oranı
(TL)	(TL)	(TL)	(TL)	(TL)	
1000	903,26	10,06	913,32	1.754,17	1,76
Toplam transfer- Mal Talebi	T.C. Vatandaş için yaratılan gelir	Suriyeli aktörler için yaratılan gelir	Toplam yaratılan gelir	Toplam yaratılan gelir (başlangıç transferi dahil)	Politika etkinliği = Aktarılan transferin gelir yaratma oranı
(TL)	(TL)	(TL)	(TL)	(TL)	
1000	585,4	6,52	591,92	1.514,71	1,52

Üretim faaliyetlerine ve mal talebine yönelik 1.000 TL'lik doğrudan transferlerin etkileri Tablo 5'te sunulmaktadır.

Tablo 5. Üretim Faaliyetleri ve Mal Talebindeki Gelir Artışının Etkileri

	Üretim Faaliyetleri (TL)	Mal Talebi (TL)
Yaratılan aramalı talebi	494,96	320,88
T.C. Vatandaş işgücüne yaratılan talep	158,53	102,75
Suriyeli işgücüne yaratılan talep	1,6	1,04
T.C. Vatandaş sabit sermayesine yaratılan talep	339,38	219,96
Suriyeli sabit sermayesine yaratılan talep	3,43	2,22
Yaratılan T.C. Vatandaş hanehalkı geliri	158,53	102,71
Yaratılan Suriyeli hanehalkı geliri	1,6	1,04
Yaratılan T.C. Vatandaş firmaları geliri	246,82	159,97
Yaratılan Suriyeli firmalar geliri	3,43	2,22
T.C. Vatandaş hanehalkı tüketim harcamaları	815,62	895,11
Suriyeli hanehalkı tüketim harcamaları	25,23	27,68

Senaryo 1 kapsamında yapılan doğrudan transferler eşit şekilde hem üretim faaliyetleri hesabına hem de mallar hesabına enjekte edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre aynı miktarda yapılan doğrudan transferlerin üretim faaliyetleri üzerinden yarattığı gelirin daha fazla olduğu hesaplanmıştır. Dolayısıyla ekonomide ortaya çıkacak pozitif bir gelişme veya dışsal bir gelir artışı üretim faaliyetleri üzerinden gerçekleştiğinde hem faktör gelirleri (sermaye ve işgücü) hem de faktör gelirlerinin yarattığı çarpan etkisiyle hanehalkı gelirleri daha fazla artmaktadır.

GKAS nüfusun TÜİK Girdi Çıktı tablosunda yer alan 62 sektörden yalnızca 14 sektöründe²kayıtlı bir faaliyeti bulunduğu bilinmektedir. Bunlar;

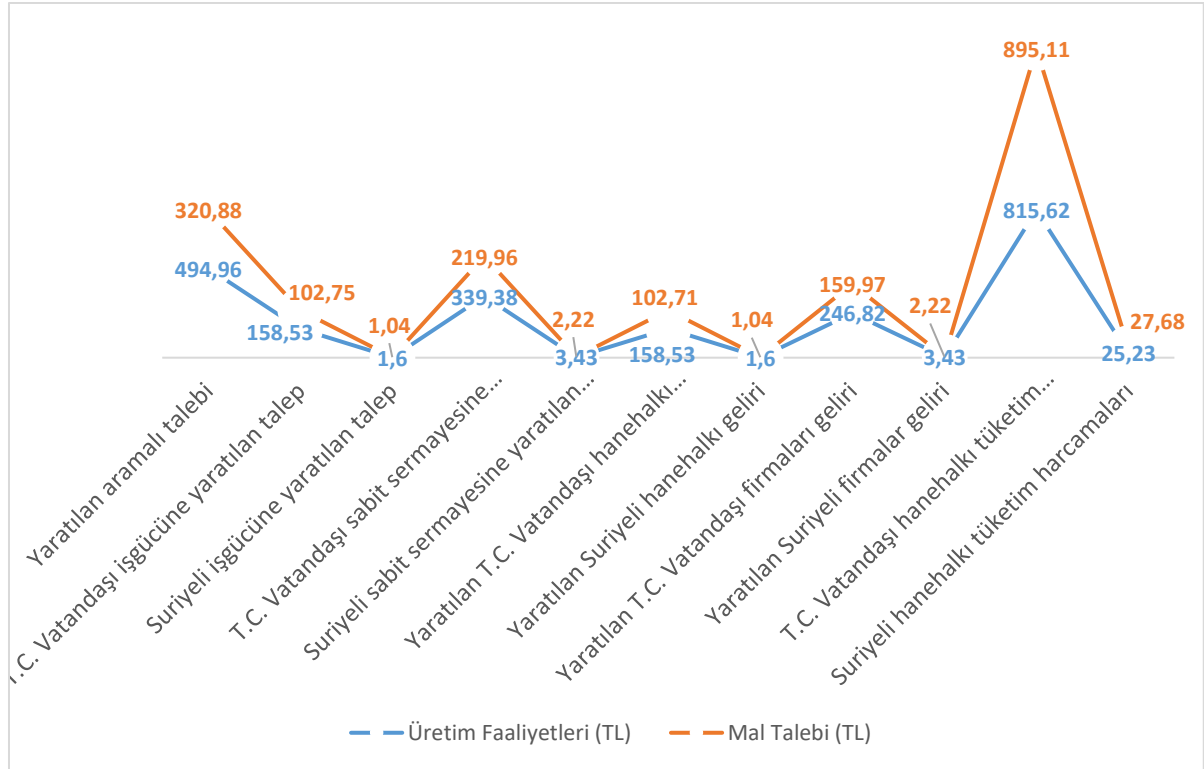
1. Tarım Ve Avcılık Ürünleri Ve İlgili Hizmetler
2. Gıda, İçecekler Ve Tütün Ürünleri
3. Tekstil, Giyim Eşyası, Deri Ve İlgili Ürünler
4. Mobilya Ve Diğer Mamul Eşyalar
5. Makine Ve Ekipmanların Kurulumu Ve Onarımı
6. Elektrik, Gaz, Buhar Ve İklimlendirme

²ICMPD, (2022) Ecoimpact projesi

7. Toptan Ve Perakende Ticaret İle Motorlu Kara Taşıtlarının Ve Motosikletlerin Onarım Hizmetleri
8. İnşaat ve inşaat işleri
9. Konaklama Ve Yiyecek Hizmetleri
10. Gayrimenkul Hizmetleri
11. Bilgisayarların, Kişisel Eşyaların Ve Ev Eşyalarının Onarımına İlişkin Hizmetler sektörüdür.
12. Eğitim Hizmetleri
13. İnsan Sağlığı Hizmetleri
14. Diğer Kişisel Hizmetler

Dolayısıyla ekonomide ortaya çıkan pozitif bir gelişmenin veya gelir artırıcı bir dışsal şokun etkisi belirli sektörlerde yer alan GKAS nüfusa ulaşabilmektedir. Şekil 3'te görüldüğü gibi ister üretim faaliyetleri isterse mal talebinin yarattığı bir gelir artışı olsun her durumda GKAS işgücü, firmaları ve hanehalkları gelir artışlarından sınırlı ölçüde yararlanabilmektedir. Ekonomik büyümeden yeterince yararlanamayan ve üretim sürecine sınırlı ölçüde katılan GKAS nüfusun gelir desteğine bağımlılığı azaltılamamakta ve ekonomiyi katkıları da sınırlı olmaktadır.

Şekil 3. Üretim faaliyeti ve Mal Talebi Artışının T.C. Vatandaşı ve GKAS Nüfusa Etkileri

Senaryo 2. Hanehalkları Hesabına Doğrudan Transfer

Bu senaryoda Makro SHM dengeleri üzerinde yer alan hanehalkları hesabında yer alan T.C. Vatandaşı ve GKAS hanehalkı hesaplarına eşanlı olarak 1000 TL'lik doğrudan transfer yapıldığı varsayılmaktadır. Bunun sonucunda GKAS hanehalkı gelir çarpan katsayısı 2,87 iken T.C. Vatandaşı hanehalkı hesabında ortaya çıkan çarpan katsayısı 2,82 olarak hesaplanmıştır. Tablo 6'da görüldüğü gibi GKAS hanehalkına 1000 TL doğrudan transfer yapılması durumunda T.C. Vatandaşı aktörler için yaratılan gelir 988,07 TL iken GKAS aktörler için yaratılan gelir 1.011,11 TL olmuştur. T.C. Vatandaşı hanehalkına yapılan 1000 TL doğrudan transfer ise T.C. Vatandaşı aktörler için yaratılan geliri 1.965,06 TL artırırken GKAS aktörler için bu artış yalnızca 10,85 TL olmuştur. Bu durumda GKAS hanehalkına yapılan yardımların önemli ölçüde T.C. Vatandaşı hanehalkı gelirinde de artışa yol açtığı söylenebilir. Buna karşılık T.C.

Vatandaş hanehalkının gelirinde bir artış olduğu takdirde GKAS hanehalkının bundan yeterince yararlanmadığı görülmektedir. Dolayısıyla GKAS hanehalkı Türkiye ekonomisinde ortaya çıkan bir pozitif gelişmeden yarar sağlayamamaktadır.

Tablo 6. Senaryo 2 İçin Topplulaştırılmış Gelir Çarpan Sonuçları

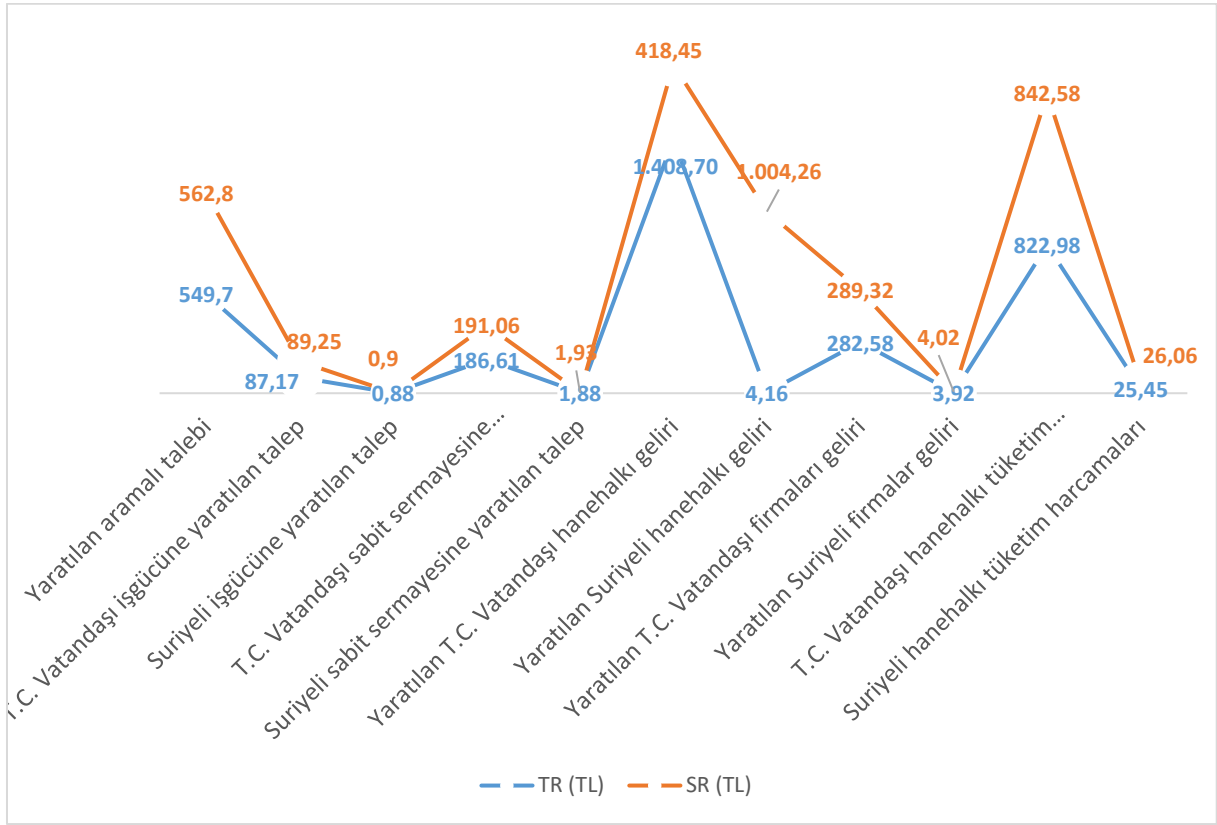
Toplam transfer (Bin TL)	T.C. Vatandaş aktörler için yaratılan gelir (Bin TL)	Suriyeli aktörler için yaratılan gelir (Bin TL)	Toplam yaratılan gelir (Bin TL)	Toplam yaratılan gelir (başlangıç transferi dahil) (Bin TL)	Politika etkinliği = Aktarılan transferin gelir yaratma oranı
1.000	988,07	1.011,11	1.999,18	2.867,62	2,87
Toplam transfer- TR (TL)	T.C. Vatandaş aktörler için yaratılan gelir (TL)	Suriyeli aktörler için yaratılan gelir (TL)	Toplam yaratılan gelir (TL)	Toplam yaratılan gelir (başlangıç transferi dahil) (TL)	Politika etkinliği = Aktarılan transferin gelir yaratma oranı
1.000	1.965,06	10,85	1.975,91	2.824,11	2,82

T.C. Vatandaş ve GKAS hanehalkınayönelik 1.000 TL'lik doğrudan transferlerin etkileri Tablo 7'de sunulmaktadır.

Tablo 7. T.C. Vatandaş ve GKAS Hanehalkı Gelirlerindeki Artışın Etkileri

	TR (TL)	SR (TL)
Yaratılan aramalı talebi	549,7	562,8
T.C. Vatandaş işgücüne yaratılan talep	87,17	89,25
Suriyeli işgücüne yaratılan talep	0,88	0,9
T.C. Vatandaş sabit sermayesine yaratılan talep	186,61	191,06
Suriyeli sabit sermayesine yaratılan talep	1,88	1,93
Yaratılan T.C. Vatandaş hanehalkı geliri	1.408,70	418,45
Yaratılan Suriyeli hanehalkı geliri	4,16	1.004,26
Yaratılan T.C. Vatandaş firmaları geliri	282,58	289,32
Yaratılan Suriyeli firmalar geliri	3,92	4,02
T.C. Vatandaş hanehalkı tüketim harcamaları	822,98	842,58
Suriyeli hanehalkı tüketim harcamaları	25,45	26,06

Senaryo 2 kapsamında T.C. Vatandaş ve Suriyeli hanehalkına 1000 TL doğrudan transfer yapıldığında yaratılan ara malı talebi işgücü talebi, sabit sermaye talebi, firma gelirleri ve hanehalkı tüketim harcamalarındaki artışlar hem GKAS hem de T.C. Vatandaş aktörler açısından ciddi bir fark ortaya çıkarmamakta iken yapılan transferin T.C. Vatandaş hanehalkına verilmesi durumunda T.C. Vatandaş hanehalkı gelirlerindeki artış 1.408,70 TL olurken GKAS hanehalkı gelirleri yalnızca 4,16 TL artmaktadır. Buna karşılık doğrudan transfer GKAS hanehalkına yapıldığı takdirde GKAS hanehalkı geliri 1.004,26 artarken T.C. Vatandaş hanehalkı geliri de 418,45 TL artmaktadır. Tablo 7'de ortaya çıkan bu etkiler açık döngü etkisini temsil etmekte başlangıçta yaratılan ve Tablo 6'da sunulan çarpan etkilerine ek olarak ortaya çıkan gelirler olarak hesaplanmaktadır. Dolayısıyla hem doğrudan gelir artışı ortaya çıkarken hem de faktör gelirleri ve firma gelirleri üzerinden ilave gelir artışlarına ulaşılmaktadır.

Şekil 4. T.C. Vatandaşı ve GKAS Hanehalkına Doğrudan Transferin Yarattığı Etkiler

Şekil 4’te görüldüğü gibi eşanlı olarak hem GKAS hem de T.C. Vatandaşı hanehalkına doğrudan yapılan transferler her iki kesim açısından faktör, firma, hanehalkı gelirlerini artırarak bir tüketim artışına yol açmakla beraber verilen desteklerin büyük ölçüde T.C. Vatandaşı hanehalkı gelirlerini artırdığı söylenebilir. GKAS nüfusa verilen destekler elbette ilk aşamada GKAS hanehalkının gelirlerini artırırken elde ettikleri gelir artışının harcamalar üzerinden T.C. Vatandaşı hanehalkı gelirlerini ve buna bağlı olarak tüketim harcamalarını desteklediği görülmektedir.

Senaryo 3. T.C. Vatandaşı ve GKAS İşgücü Hesabına Doğrudan Transfer

Bu senaryoda Makro SHM dengeleri üzerinde yer alan T.C. Vatandaşı ve GKAS işgücü hesabına eşanlı olarak 1000 TL’lik doğrudan transfer yapıldığı varsayılmaktadır. Bunun sonucunda GKAS işgücü gelir çarpan katsayısı 4,17 iken T.C. Vatandaşı işgücü hesabında ortaya çıkan çarpan katsayısı 4,12 olarak hesaplanmıştır. Tablo 8’de görüldüğü gibi GKAS işgücüne 1000 TL doğrudan transfer yapılması durumunda T.C. Vatandaşı aktörler için yaratılan gelir 1.291,41 TL iken GKAS aktörler için yaratılan gelir 2.014,17 TL olmuştur. T.C. Vatandaşı işgücü için yapılan 1000 TL doğrudan transferde ise T.C. Vatandaşı aktörler için yaratılan gelir 3.261,33 TL iken GKAS aktörler için yalnızca 13,84 TL olmuştur.

Tablo 8. Senaryo 3 İçin Toplaştırılmış Gelir Çarpan Sonuçları

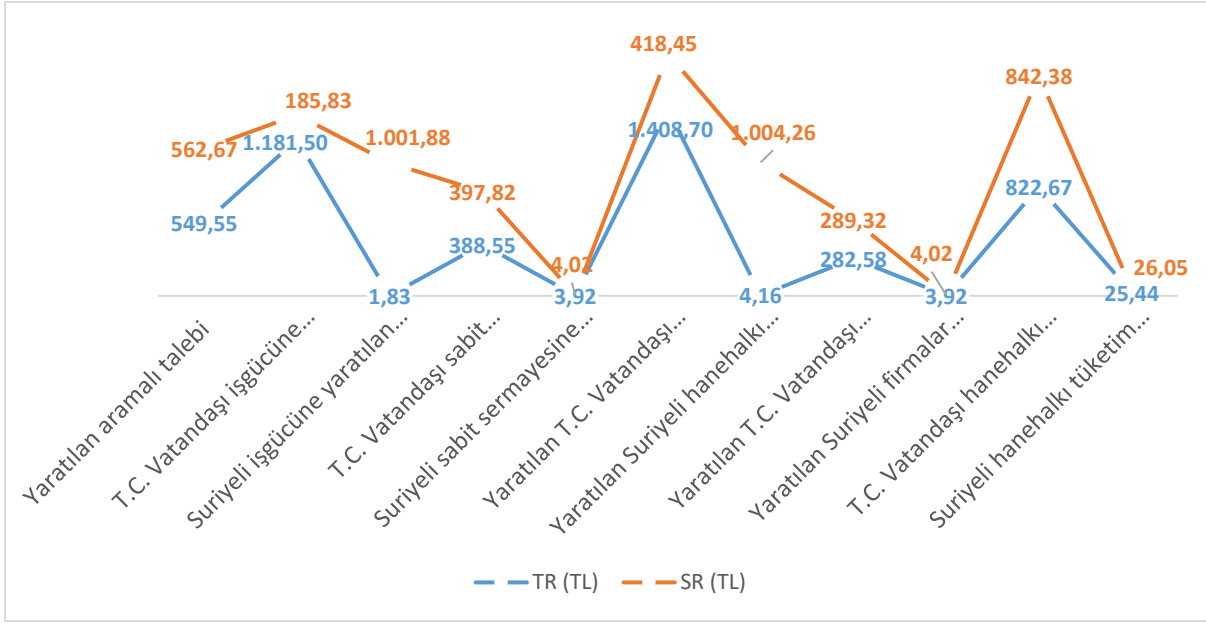
Toplam transfer- işgücü SR (TL)	T.C. Vatandaşı aktörler için yaratılan gelir (TL)	Suriyeli aktörler için yaratılan gelir (TL)	Toplam yaratılan gelir (TL)	Toplam yaratılan gelir (başlangıç transferi dahil) (TL)	Politika etkinliği = Aktarılan transferin gelir yaratma oranı
1.000	1.291,41	2.014,17	3.305,59	4.174,02	4,17
Toplam transfer- işgücü TR (TL)	T.C. Vatandaşı aktörler için yaratılan gelir (TL)	Suriyeli aktörler için yaratılan gelir (TL)	Toplam yaratılan gelir (TL)	Toplam yaratılan gelir (başlangıç transferi dahil) (TL)	Politika etkinliği = Aktarılan transferin gelir yaratma oranı
1000	3.261,33	13,84	3.275,18	4.123,29	4,12

Senaryo 3'te ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında çarpan katsayılarının yüksek olması GKAS nüfus için yapılan desteklerin işgücü üzerinden yapılması durumunda hanehalkı desteklerine kıyasla çok daha yüksek gelir artışlarına ulaşılabilirdiğini göstermektedir. Bir başka deyişle hanehalkına yardıma kıyasla işgücüne verilen destekler hem üretim sürecine katkı sağlamakta hem de hanehalkı gelirlerini yükseltebilmektedir. Böylece yardıma bağımlı hanehalkı yerine üreten ve üretim sürecinden pay alan GKAS nüfusa da ulaşılmasının mümkün olacağı düşünülmektedir.

Tablo 9. T.C. Vatandaşı ve GKAS İşgücü Gelirlerindeki Artışın Etkileri

	TR (TL)	SR (TL)
Yaratılan aramalı talebi	549,55	562,67
T.C. Vatandaşı işgücüne yaratılan talep	1.181,50	185,83
Suriyeli işgücüne yaratılan talep	1,83	1.001,88
T.C. Vatandaşı sabit sermayesine yaratılan talep	388,55	397,82
Suriyeli sabit sermayesine yaratılan talep	3,92	4,02
Yaratılan T.C. Vatandaşı hanehalkı geliri	1.408,70	418,45
Yaratılan Suriyeli hanehalkı geliri	4,16	1.004,26
Yaratılan T.C. Vatandaşı firmaları geliri	282,58	289,32
Yaratılan Suriyeli firmalar geliri	3,92	4,02
T.C. Vatandaşı hanehalkı tüketim harcamaları	822,67	842,38
Suriyeli hanehalkı tüketim harcamaları	25,44	26,05

Senaryo 3 kapsamında T.C. Vatandaşı ve Suriyeli işgücüne 1000 TL doğrudan transfer yapıldığında yaratılan ara malı talebi, firma gelirleri, hanehalkı gelirleri ve hanehalkı tüketim harcamalarındaki artışlar hem GKAS hem de T.C. Vatandaşı aktörler açısından ciddi bir fark ortaya çıkarmamakta iken yapılan transferin T.C. Vatandaşı işgücüne verilmesi durumunda T.C. Vatandaşı işgücü gelirlerindeki artış 1.181,50 TL olurken GKAS işgücü gelirleri yalnızca 1,83 TL artmaktadır. Buna karşılık doğrudan transfer GKAS işgücüne yapıldığı takdirde GKAS işgücü geliri 1.001,88 artarken T.C. Vatandaşı işgücü geliri de 185,83 TL artmaktadır. Tablo 9'da yer alan açık döngü sonuçlarına bakıldığında Senaryo 2'de hanehalkına yapılan transferlerin korunduğu hatta buna ek olarak hem T.C. Vatandaşı hem de GKAS işgücü gelirlerini ve sabit sermaye yatırımlarını daha fazla artırılabilirdiği görülmektedir.

Şekil 5. T.C. Vatandaşı ve GKAS İşgücüne Doğrudan Transferin Yarattığı Etkiler

Şekil 5'te görüldüğü gibi eşanlı olarak hem GKAS hem de T.C. Vatandaşı işgücüne doğrudan yapılan transferler her iki kesim açısından faktör, sabit sermaye, firma, hanehalkı gelirlerini artırarak bir tüketim artışına yol açmakla beraber Şekil 3'te yer alan senaryo 2'den farklı olarak işgücüne yapılan doğrudan transferler hanehalkı, firma ve tüketim harcamalarındaki aynı etkileri korurken işgücü ve sabit sermaye yatırımlarında ilave artışlar ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla hanehalkı gelirlerini artırmanın bir başka yolu olarak işgücü desteklerinin artırılması alternatif bir politika olarak önerilebilir.

4. SONUÇ

Göç çok çeşitli disiplinler tarafından incelenen bir konu olma bakımından göç türleri alan (yerel-uluslararası), zaman (geçici-kalıcı), yasallık (yasal-yasadışı), sebep (gönüllü-zorunlu), boyut (bireysel-grup-kitlese) kriterlerini baz alarak 5 kategoride değerlendirilmektedir. Buna ek olarak, ekolojik faktörlerin itme gücüyle oluşan "ilkel göç"; ikinci olarak, göçmenin göç etmese de yaşamını sürdürebildiği, itici güçlere karşı son kararın kendisinde olduğu "zorla göç" ve göç etmezse hayatını sürdürmesinin olumsuz etkileyeceği "zorunlu göç"; üçüncü olarak, göçmenin şahsi tercihiyle göç ettiği "serbest göç"; son olarak ise, ulaşım imkanlarının da gelişmesiyle sık hale gelen ve toplu halde meydana gelen "kitlese göçtür."

Türkiye bir taraftan ilave göç yükünü azaltıcı sınır güvenliği önlemlerini artırırken diğer taraftan da GKAS nüfusun gönüllü geri dönüşünü destekleyici bir politika sürdürmektedir. Bu çalışmada ise Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler (GKAS)'in Türkiye'deki varlığı ekseninde değerlendirilmeler yapılmaktadır. GKAS nüfusun ekonomide yarattığı yüke ek olarak sosyal ve demografik etkileri konusunda tartışılarda yapılmakla birlikte bu çalışmanın odağında, zorunlu göç sonucunda Türkiye'de hali hazırda bulunan GKAS nüfusun mevcut sayısı itibari ile ekonomiyeye olan etkileri; hanehalkı, işgücü ve firmalar olarak ayrıştırılan değişkenler üzerinden incelenmektedir.

Her ne kadar göçün ekonomiyeye etkileri konusunda yapılan çalışmalar pozitif ve negatif etkiler bakımından önemli bulgular sunmuş olsa da GKAS nüfusun ekonomiyeye etkilerinin bütüncül bir yapı içerisinde eşanlı olarak makroekonomik etkilere yol açabileceği konusu yeterince incelenememiştir. Bu çerçevede çalışma, hanehalkı, işgücü ve firma hesaplarını eşanlı olarak dikkate alan bir Makro-SHM çatısı kullanılmaktadır. Yöntem olarak SHM gelir çarpan analizi kullanan bu çalışmada, ekonomide dışsal şoklar ile yapılan transferlerin yaratacağı doğrudan transfer ve açık döngü etkilerinin ortaya çıkaracağı gelir artışları hesaplanmaktadır.

Çalışmada üç farklı Senaryo kullanılmıştır. Birinci senaryo da dengede olan bir ekonomide üretim faaliyetleri ve mallar hesabında ortaya çıkacak 1000 TL'lik bir transferin T.C. Vatandaşı ve Suriyeli hanehalkları, firmalar, işgücü ve tüketim üzerindeki etkileri incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre

üretim faaliyetleri gelir çarpan katsayısı 1,76 iken mallar hesabında ortaya çıkan çarpan katsayısı 1,52 olarak hesaplanmıştır. Bir başka deyişle üretim faaliyetlerinde ortaya çıkacak bir gelir artışının ekonomide yaratacağı etkilerin daha fazla olduğu görülmektedir. Buna ek olarak üretim faaliyetlerine 1000 TL doğrudan transfer yapılması durumunda T.C. Vatandaşı aktörler için yaratılan gelir 903,26 TL iken GKAS aktörler için yaratılan gelir 10,06 TL olmuştur. Mal talebi için yapılan 1000 TL doğrudan transfer ise T.C. Vatandaşı aktörler için yaratılan gelir 585,4 TL iken GKAS aktörler için yalnızca 6,52 TL olmuştur. Bu durum GKAS nüfusun ekonomide ortaya çıkacak bir gelir artışından yeterince yararlanmadığı şeklinde değerlendirilmektedir. GKAS nüfusun analizde yer alan 62 sektörden yalnızca 14'ünde faaliyet göstermesi ve bu sektörlerin verimliliğinin düşük olması gelir artışlarından pay almalarının önündeki en önemli engel olarak görülmektedir.

Senaryo 2'de ise GKAS ve T.C. Vatandaşı hanehalklarına 1000 TL doğrudan transfer yapılması durumunda ortaya çıkabilecek etkiler incelenmektedir. Elde edilen bulgulara göre GKAS hanehalkı gelir çarpan katsayısı 2,87 iken T.C. Vatandaşı hanehalkı hesabında ortaya çıkan çarpan katsayısı 2,82 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla GKAS hanehalkına 1000 TL doğrudan transfer yapılması durumunda T.C. Vatandaşı aktörler için yaratılan gelir 988,07 TL iken GKAS aktörler için yaratılan gelir 1.011,11 TL olurken, T.C. Vatandaşı hanehalkına yapılan 1000 TL doğrudan transfer sonucunda T.C. Vatandaşı aktörler için yaratılan gelir 1.965,06 TL ve GKAS aktörler için bu artış yalnızca 10,85 TL olmuştur. Bu durumu değerlendirdiğimizde T.C. Vatandaşı hanehalkına yapılan transferlerin GKAS nüfusa sınırlı ölçüde katkısı olduğunu bu karşılık GKAS hanehalkına yapılan transferlerin hem kendi gelirlerini hem de T.C. Vatandaşı hanehalkları gelirlerini artırdığı söylenebilir. Elde edilen bulgular çerçevesinde GKAS hanehalkına yapılan dış desteklerin T.C. Vatandaşı hanehalkına da katkı sağlayabildiği görülmekle birlikte bu durumun sürdürülebilir olmadığı düşünülmektedir. Avrupa Birliği tarafından yapılan mali desteklerin sınırlı olması ve desteklerin uygulama sürecindeki öngörülemez kayıplar gibi sorunların yanı sıra hanehalkı desteklerinin yardıma bağımlı bir nüfusa yol açabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Son olarak Senaryo 3'te doğrudan transferlerin hanehalkı yerine işgücü üzerinden üretim faaliyetlerini destekleyici bir çerçevede verilmesi durumunda ortaya çıkabilecek etkiler incelenmektedir. Elde edilen bulgulara göre GKAS işgücü gelir çarpan katsayısı 4,17 iken T.C. Vatandaşı işgücü hesabında ortaya çıkan çarpan katsayısı 4,12 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla GKAS işgücüne 1000 TL doğrudan transfer yapılması durumunda T.C. Vatandaşı aktörler için yaratılan gelir 1.291,41 TL iken GKAS aktörler için yaratılan gelir 2.014,17 TL olmuştur. T.C. Vatandaşı işgücü için yapılan 1000 TL doğrudan transferde ise T.C. Vatandaşı aktörler için yaratılan gelir 3.261,33 TL iken GKAS aktörler için yalnızca 13,84 TL olmuştur. Görüldüğü gibi GKAS işgücü odağında yapılan bir transferin ekonomiye ve özellikle de işgücü ve yatırım talebinde yarattığı pozitif katkıları ile hanehalkına yapılan doğrudan transferlere kıyasla daha fazla yarar sağladığı söylenebilir.

Sonuç olarak GKAS nüfus için yapılan doğrudan transferler hanehalkları yerine üretim faaliyetleri ve işgücü dikkate alınarak yapıldığı takdirde ekonomiye olan pozitif etkilerin daha fazla olacağı ve gelecekte uygulanması muhtemelen AB kaynaklı desteklerin bu çerçevede düzenlenmesinin daha etkili olacağı düşünülmektedir. Elbette AB desteklerinin "gönüllü ve onurlu geri dönüş politikası"ni akamete uğratmayacak şekilde planlanması da önemli bir husus olarak görülmektedir. Ayrıca, çalışmanın sınırları kapsamında kullanılan Makro-SHM uygulaması yanı sıra daha detaylı çalışmaların yapılması ve ileride yapılacak akademik çalışmalarda; sektörel dağılımlar, yerel ve bölgesel farklılıkların da dikkate alınmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKLAR

- Addison, T, Worswick C (2002) The impact of immigration on the earnings of natives: evidence from Australian microdata. *Economic Record*, 78(240): 68-78.
- Alarcon, J. (1991), Social Accounting Matrix-Based Modeling, Extensions Wellbeing and Environment Applications Using the Sams for Ecuador 1975 and Bolivia 1989, <http://www.iss.nl/18.08.2007>.
- Angrist JD, Kugler AD (2002) Protective or counter-productive? labor market institutions and the effect of immigration on natives, Institute of Labor Economics IZA Discussion Papers, No. 43.

- Aslan, M. (2007), Construction of a Financial Social Accounting Matrix for the Turkish Economy with 1996 Data, *Anadolu University Journal of Social Sciences*, 7(1), 287-306
- Aslan, M. (2005), Turkish Social Accounting Matrix for 1996, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 221-245.
- Asya G, Aktaş A (2022) The effect of unqualified labor migration on economic growth: the case of OECD countries. *İçtimaiyat*, 6(Göç ve Mültecilik Özel Sayısı), 479-492.
- Atıcı, C., (2004), Türkiye'nin Dış Ticaretinde ve Transfer Politikalarında Değişimin Faktör Bazında Gelir Dağılımı Etkileri: Bir Sosyal Hesaplar Matrisi Denemesi, TEAE Yayınları, Ankara.
- Aytekin İ, Bozkaya Ş (2022) ABD'de göç ve reel ücretler arasındaki nedensellik ilişkisinin analizi, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi* 2, 1115-1132
- Bălă RM, Prada EM (2014) Migration and private consumption in Europe: a panel data analysis, *Procedia Economics and Finance*, 10, 141-149.
- Barbu TC, Vuță M, Străchinaru AI, Cioacă SI, (2017) An assessment of the immigration impact on the international housing price. *Amfiteatru Economic Journal*, 19(46): 682-695
- Boubtane E, Coulibaly D, Rault C (2013) Immigration, growth, and unemployment: panel var evidence from OECD countries. *Review of Labour Economics and Industrial Relations* 27(4): 399-420.
- Borjas GJ (2003) The labor demand curve is downward sloping: reexamining the impact of immigration on the labor. *NBER Working Paper No. 9755* June
- Brooks, J. ve Tanyeri, A. (1999), Agricultural Policy Reform in Turkey: A Social Accounting Matrix Perspective, TEAE Yayınları, Ankara.
- Brücker H, Hauptmann A, Jahn EJ, Upwar R (2013) Migration and imperfect labor markets: theory and cross-country evidence from Denmark, Germany and the UK, *European Economic Review* 66(C): 205-225
- Chamunorwa W, Mlambo C (2014) The unemployment impact of immigration in South Africa. *Mediterranean Journal of Social Sciences* 5(20): 2631-2640.
- Çağatay, S., C. Taşdoğan ve A. Şahinöz (2010), 2001-2008 Yıllarında Türkiye'de Uygulanan Alternatif Tarım Politikalarının Gelir Çarpan Analizi ve Politika Önerileri, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 19: 161-182.
- Çelik R, Arslan I (2018) Göç ve işsizlik arasındaki ilişki: Ampirik bir uygulama. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* 74: 65-75.
- Defourny I. ve E. Thorbecke (1984), Structural Path Analysis and Multiplier Decomposition Within A Social Accounting Matrix Framework, *The Economic Journal*, 94.
- Dungan P, Fang T, Gunderson M (2010) Macroeconomic impacts of Canadian immigration: An empirical analysis using the FOCUS model. *University of Toronto Working Paper*.
- Dustmann C, Fabbri F, Preston I, Wadsworth J (2003) The local labour market effects of immigration in the UK. *Home Office Online Report* 06/03.
- Erder S., (2006), Refah Toplumunda Getto, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, E. (2011), Multiregional Social Accounting Matrix and Multiplier Analysis: An Application for Turkish Economy, Unpublished Master Thesis, Metu, Department of Economics
- Erten, H. (2009), Türkiye İçin Sektörel Sosyal Hesaplar Matrisi Üretme Yöntemi ve İstihdam Üzerine Bir Hesaplanabilir Genel Denge Uygulaması, DPT, Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Faist, T., (2003), Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Gedik, M.A. (2010), Vergi Politikalarının Dış Ticaret Üzerindeki Etkileri: Türkiye İçin Hesaplanabilir Genel Denge Uygulaması, *Maliye Dergisi*, Sayı 159: 395-415.

- Gilpin N, Henty M, Lemos S, Portes J, Bullen C (2006) The impact of free movement of workers from Central and Eastern Europe on the UK labour market, Department for Work and Pensions, Working Paper No 29.
- Gök, B. ve M. Karadağ, (2013), Türkiye İçin 2002 Yılı Sosyal Hesaplar Matrisi, Ege Academic Review, Vol. 13, Issue 3: 325-335
- Göv A, Dürrü Z (2017) Göç ve ekonomik büyüme ilişkisi: seçilmiş oecd ülkeleri üzerine ekonometrik bir analiz. *International Journal of Economic Studies* 3(4): 491-502
- Güneş, B., (2009), Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşmasının Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri: Bir Hesaplanabilir Genel Denge Modeli, Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt 24, Sayı 1: 123-170.
- IOM, (2022), World Migration Report 2022 <https://worldmigrationreport.iom.int/wmr-2022-interactive/>, Erişim Tarihi: 13.06.2022.
- İçduygu, A., Sirkeci İ., (1999), Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 1999
- İçduygu A. Sirkeci İ., Aydın Gün İ., (1998), Türkiye'de İç Göç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı, 6-8 Haziran 1997, Bolu
- Junankar, P.N., D. Pope ve G. Withers, (1998), Immigration and the Australian Macroeconomy: Perspective and Prospective, *The Australian Economic Review*, Vol. 31, No 4, pp. 435-444.
- Karpat, K., (2013), Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Kasnauskiene G, Vebraitė L (2014) The impact of migration on Lithuanian economy in an ageing society context. *International Journal of Business and Management* 2(4): 31-42.
- Kılıç C, Yucesan M, Ozekicioglu H (2019) Relationship between migration and unemployment: Panel data analysis for selected OECD countries. *Montenegrin Journal of Economics* 15(3): 101-111.
- Köse, A.H. ve E. Yeldan, (1996), Çok Sektörlü Hesaplanabilir Genel Denge Modellerinin Veri Tabanı Üzerine Notlar: Türkiye 1990 Sosyal Hesaplar Matrisi, ODTÜ Gelişme Dergisi, 23 (1).
- Kugler A, Yuksel M (2008) Effects of low-skilled immigration on US natives: evidence from Hurricane Mitch. *National Bureau of Economic Research*, (No. w14293).
- Kulkolkarn K, Potipiti T (2007) Migration, wages and unemployment in Thailand. *Chulalongkorn Journal of Economics* 19(1): 1-22.
- Kurt Ü (2019) The causal effects of economic, political and social globalization on migrants: A panel data analysis for selected OECD countries. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 17(1): 281-296.
- Lemos S, Portes J (2008) The Impact Of Migration From The New European Union Member States On Native Workers (London: Department for Work and Pensions).
- Martins P, Piracha M Varejão J (2012) Do immigrants displace native workers? evidence from matched panel data. IZA DP No. 6644, June
- Meçik O Koyuncu T (2020) Türkiye'de göç ve ekonomik büyüme ilişkisi: toda-yamamoto nedensellik testi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 9(3):2618-2635
- Mete F (2004) Does immigration have an impact on economic development and unemployment? empirical evidence from Finland (1981-2001). *International Journal of Applied Econometrics and Quantitative Studies* 1(3): 39-60.
- Morley B (2006) Causality between economic growth and immigration: an ardl bound testing approach. *Economics Letters* 90(1): 72-76.
- Nathan M (2011) The long term impacts of migration in British cities: diversity, wages, employment and prices. SERC Discussion Paper 67, February

- Ottaviano GIP, Peri G (2012) Rethinkingtheeffect of immigration on wages. Journal of theEuropeanEconomicAssociationFebruary 10(1): 152–197.
- Penaloza-Pacheco L (2022) Livingwiththeneighbors: theeffect of Venezuelanforcedmigration on thelabor market in Colombia. JournalforLabour Market Research 56(1): 1-32.
- Peri G (2006) Theeffects of immigration on california’slabor market. econstor, A Service of ZBW, WorkingPaper, No. 06-37, September
- Petersen W., (1978), International Migration, Annual Review of Sociology, Vol. 4,pp. 533-575
- Powell M. ve J. I. Round (2000), StructureandLinkage in theEconomy of Ghana: A SAM Approach, in E Aryeetey, J Harriganand M Nissanke (eds) EconomicReforms in Ghana: Miraclear Mirage, James CurreyPress, Oxford: 68-87.
- Pryymachenko Y, Fregert K, Andersson FN (2011) Theeffect of emigration on unemployment: Evidencefromthe Central andEasternEuropean EU memberstates. WorkingPaper No: 32.
- Pyatt, G, (1988), A SAM Approachtomodeling, Journal of PolicyModeling, 10(3).
- Pyatt, G. ve Round, J. (1979), Accounting andFixedPriceMultipliers in a Social Accounting Matrix Framework, TheEconomicJournal, 89, 850-873.
- Reed H, Latorre M (2009) TheEconomicImpacts of Migration on the UK Labour Market, Economics of Migration WorkingPaper 3, February, 1ppr
- Sen., H. (1996), Social Accounting Matrix (SAM) andItsImplicationsforMacroeconomic Planning, UnpublishedAssessedArticle, Bradford University, Development Project Planning Center (DPPC), Bradford, UK.
- Şenesen, G. G. (1984), Sosyal Hesaplar Matrisi ve Türkiye için Bir Uygulama, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Sevinç H, Bozkurt E, Künü S(2016) Ekonomik büyüme ve göç ilişkisi: Gelişmekte olan ülkelere dayalı bir analiz. International Conference on EurosanEconomics 2016 (ss. 398-403). SESSION 2C: Kalkınma II
- Taşdoğan, B., ve S. Bahçe, (2019), Tarım ve Gıda Fiyatlarındaki Değişmelerin Hanehalkı ve Üreticilere Yansması: Sosyal Hesaplar Matrisi Çerçevesinde Alternatif Maliye Politikaları
- Taşdoğan, C. (2009), Sosyal Hesaplar Matrisi ve Çok Sektörlü Makro Modeller Çerçevesinde Türkiye’de Tarımsal Politikaların Analizi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Taşdoğan, C., S. Çağatay, ve R. Öziş, (2013), Türkiye’de Bio-dizel Kullanımı Hedeflerinin Ekonomik Etki Analizi, Ekonomik Yaklaşım, Vol. 24, Issue 87: 37-68.
- Tarp, F, D Roland-Holst ve J Rand (2002), TradeandIncomeGrowth in Vietnam: Estimatesfrom a New Social Accounting Matrix, EconomicSystemsResearch, 14 (2); 157-184.
- Tektaş, M. (2006), Tarımsal Desteklerin Gelir Etkileri: Sosyal Hesaplar Matrisi Uygulaması, DPT Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Telli, Ç. (2004), Sosyal Hesaplar Matrisi Üretme Yöntemi ve Türkiye Uygulaması, DPT Planlama Uzmanlığı Tezi, Ankara.
- Tin, E. (1997), A Social Accounting MatrixMultiplier Analysis of TheEffects of AgriculturalSupportPolicies: The Case of US, Unpublished Master Thesis, Bilkent University, Department of Economics.
- Thorbecke, E. R. Downey, S. Keuning, D. Roland-Holst, ve D. Berrian (1992), AdjustmentandEquity in Indonesia, OECD Development Centre, Paris.
- Troshchenkov S, Strielkowski W(2012) Migrationandunemployment: a casestudy of denmark, czechjournal of socialsciencesBusinessAndEconomics 1(1): 24-33

- Tunç, G.İ. (1999), 1990 Türkiye Mali Sosyal Hesaplar Matrisi: Bir Deneme, ODTÜ Gelişme Dergisi, 26 (3-4).
- Venturini A Villosio C (2002) Areimmigrantscompetingwithnatives in theitalianlabour market? theemploymenteffect, *DiscussionPaperSeries, IZA DP* No. 467
- Yiğiteli, N.G., (2010), Sosyal Güvenlik Politikası Değişikliklerinin Etkileri: Türkiye için Bir Sosyal Hesaplar Matrisi Çarpan Çözümlemesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi İktisat Bölümü, Ankara.
- Yu S, Sial MS, Shabbir MS, Moiz M, Wan P, Cherian J (2021) Doeshigherpopulationmatterforlabour market? evidencefromrapidmigration in canada. *EconomicResearch-EkonomskaIstraživanja* 34(1): 2337-2353.

Research Article

Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Türkiye Ekonomisine Katkılarının Makro Sosyal Hesaplar Matrisi ile Değerlendirilmesi

The Evaluation of The Contributions of Syrians Under Temporary Protection to The Turkish Economy With A Macro Social Accounting Matrix

<p>İsmail ÇATAKLI Doktora Öğrencisi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İktisat Doktora Programı ismail.catakli@icisleri.gov.tr https://orcid.org/0000-0001-5859-2967</p>	<p>Celal TAŞDOĞAN Prof. Dr., Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisat Bölümü celal.tasdogan@hbv.edu.tr https://orcid.org/0000-0002-8626-8862</p>
---	---

Extensive Summary

The presence of Syrians under Temporary Protection (SuTP), which is the subject of this study, in Turkey stemmed from the civil war that broke out in Syria in 2011 and the "forced migration" that followed. On the one hand, Turkey accepted those who came with forced migration under the Temporary Protection Status, on the other hand, it took military measures to prevent a destructive migration. Although these measures prevent a devastating migration wave, as of 2023, there are 3,528,835 SuTP in Turkey. In addition, 524,304 Syrians have returned to their countries from Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis and Hatay within the scope of "safe, voluntary and honorable return" since 2016. It is expected that voluntary returns will continue as a result of this policy.

Although it is accepted that the effects of migration on the macro economy can be positive or negative, it is thought that the simultaneous monitoring of the emerging effects in a holistic structure will enable decision makers to develop effective policies. In order to reach a holistic analysis tool and to obtain multidimensional findings on the basis of this tool, a Macro-Social Accounting Matrix (Macro-SAM) is used in this study, which separates the relationship between the SuTP population and macroeconomic accounts. In the continuation of this, alternative scenarios and policy implications regarding the place and contributions of the SuTP population in the Turkish economy are presented by using income multiplier analyzes over Macro-SAM calculations.

In the SHM analysis, a matrix structure is created that defines the macro flows among the important actors in the economy and represents the data in the national accounts. There are eight account categories in this matrix, which is defined as Macro-SHM. These;

- Production activities account,
- Products/Goods account
- Factor accounts (labor, capital)
- Households
- Initiatives/Companies
- Public/Government

- Capital accounts (private and public sector investments and savings) (public savings-investment difference is covered by private sector savings),
- External world accounts.

The data set of the study was prepared on the basis of the ECOIMPACT project outputs implemented by ICMPD in 2022, and the other Macro SHM calculations were obtained as a result of adapting the Input Output Table prepared for 2012 to 2018 with the RAS method. In addition to these, public accounts TC. Presidency Strategy and Budget Department was compiled from Ministry of Finance General Administration Budget Income and Expenditure Tables, external balance accounts were compiled from the CBRT Balance of Payments.

It is known that the GKAS population has a registered activity in only 14 sectors out of the 62 sectors included in the TurkStat Input Output table. These;

1. Agriculture And Hunting Products And Related Services
2. Food, Beverages and Tobacco Products
3. Textiles, Garments, Leather And Related Products
4. Furniture And Other Finished Goods
5. Installation and Repair of Machinery and Equipment
6. Electricity, Gas, Steam and Air Conditioning
7. Repair Services of Motor Vehicles and Motorcycles with Wholesale and Retail Trade
8. Construction and civil works
9. Accommodation and Food Services
10. Real Estate Services
11. Services for the Repair of Computers, Personal and Household Goods.
12. Education Services
13. Human Health Services
14. Other Personal Services

Three different scenarios were used in the study. In the first scenario, a transfer of 1000 TL, which will appear in the account of production activities and goods in an economy in balance, the effects on Turkish Citizen and Syrian households, firms, labor force and consumption were examined. According to the findings, the income multiplier coefficient of production activities was calculated as 1.76, while the multiplier coefficient emerged in the goods account was calculated as 1.52. In other words, it is seen that an increase in income in production activities will have more effects on the economy. In addition, in case of a direct transfer of 1000 TL to production activities, While the income created for the Turkish Citizen actors was 903.26 TL, the income created for the SuTP actors was 10.06 TL, in case of a transfer of 1000 TL for the demand for goods. While the income generated for the Turkish Citizen actors was 585.4 TL, it was only 6.52 TL for SuTP actors.

In scenario 2, The effects that may arise in the case of a direct transfer of 1000 TL to the Turkish citizen and SuTP households are examined. According to the findings, while the SuTP household income multiplier coefficient is 2.87, the The multiplier coefficient that emerged in the calculation of the Turkish citizen household was calculated as 2.82. Therefore, in case of a direct transfer of 1000 TL to SuTP households. While the income created for the Turkish Citizen actors is 988.07 TL, the income created for the SuTP actors is 1.011.11 TL, As a result of the direct transfer of 1000 TL to the households of Turkish citizens, The income generated for Turkish Citizens actors was 1,965.06 TL, and this increase was only 10.85 TL for SuTP actors.

Finally, in Scenario 3, the effects that may arise if direct transfers are given in a framework that supports production activities over the labor force instead of households are examined. According to the findings,

while the income multiplier coefficient of the SuTP workforce is 4.17, The multiplier factor that emerged in the calculation of the Turkish citizen labor force was calculated as 4.12. Therefore, in case of a direct transfer of 1000 TL to the SuTP workforce. While the income created for the Turkish Citizen actors was 1,291,41 TL, the income created for the SuTP actors was 2,014.17 TL. In the direct transfer of 1000 TL for the Turkish Citizen workforce, while the income generated for Turkish Citizen actors was 3,261.33 TL, it was only 13,84 TL for SuTP actors. As can be seen, it can be said that a transfer made in the focus of SuTP workforce provides more benefits compared to direct transfers to households with its positive contributions to the economy and especially to the demand for labor and investment.

While Turkey increases the border security measures to reduce the additional migration burden, it also maintains a policy that supports the voluntary return of the SuTP population. In this study, evaluations are made on the axis of the presence of Syrians under Temporary Protection (SuTP) in Turkey. In addition to the social and demographic effects of the population, in addition to the burden on the economy, discussions are made on the social and demographic effects of the SuTP population in the economy as a result of forced migration; households, labor force and firms are analyzed on the basis of variables.

Although the studies on the effects of migration on the economy have presented important findings in terms of positive and negative effects, the issue that the effects of the SuTP population on the economy can lead to simultaneous macroeconomic effects in a holistic structure has not been adequately examined. In this framework, the study uses a Macro-SAM framework that simultaneously considers household, workforce and firm accounts. In this study, which uses SAM income multiplier analysis as a method, the direct transfer and open-loop effects of transfers made with external shocks in the economy are calculated.

As a result, it is thought that if the direct transfers for the SuTP population are made by considering the production activities and labor force rather than the households, the positive effects on the economy will be more and the future implementation of the EU-sourced supports will probably be more effective in this framework. Of course, it is also seen as an important issue that EU supports are planned in a way that will not fail the "voluntary and honorable return policy".